

Prikaz 6. broja časopisa/godišnjaka Udruženja Bathinvs *Acta Illyrica*, Sarajevo 2022, 304 str.

Acta Illyrica je časopis/godišnjak Udruženja za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i drevnih klasičnih civilizacija *Bathinvs* koje su 2014. godine osnovali mladi istraživači, asistenti, profesori historije, arheologije i prava, u cilju promoviranja prahistorijskih i klasičnih studija.¹

Broj 6 časopisa *Acta Illyrica* sadrži Predgovor, poslije kojeg slijedi glavni odjeljak pod naslovom *Naučni, pregledni, stručni radovi, izlaganja sa naučnih skupova i bibliografije / Original research articles, review articles, professional papers, conference papers and bibliographies*, u kojem je objavljeno 11 radova. Naučni recenzenti su četiri rada klasificirali kao izvorne naučne, dok su četiri označena kao pregledni. Jedan članak klasificiran je kao stručni rad, dok je jedan klasificiran kao izlaganje sa konferencije i jedna je bibliografija.

Drugi odjeljak ovog broja *Acte Illyrice* sastoji se od *Prikaza / Reviewsa*. Objavljeno je pet prikaza, od čega su tri priredili studenti.² Zajedno s uputstvima za pisanje referata na tri jezika i adresama autora, ovaj broj časopisa sadrži 304 stranice.

U dijelu *Naučni, pregledni i stručni radovi / Original Scientific Papers, Review Articles and Professional Papers* nalazimo 11 radova od autora Dženana Brigića, Seade Brkan, Tamare Mazur, Zdravka Lučića, Giovannija Brandija Cordasca Salmene di San Quirica, u koautorstvu Salmedina Mesihovića i Mirze Kapetanovića, Edina Huseinovića, Amine Šehović, Radmile Zotović, Mariaterese Carbon i Amre Mekić.

Dženan Brigić u radu pod naslovom “Neolitska naselja u Gornjoj Tuzli u kontekstu geološke strukture sjeveroistočne Bosne” analizira lokalitet Tetima, nalazište bogato rudama soli, koje je smješteno na području sjeverno od Gornje Tuzle, u blizini izvora rijeke Jale. Rad se bavi proučavanjem geoloških i geografskih odrednica ovog područja, na osnovu kojih se potvrđuje da je so bila ključni faktor za razvitak naselja neolitskih stanovnika Gornje Tuzle. Također se pokazuje da je ovo područje bilo idealno za razvoj stočarstva i zemljoradnje.

“Forme i funkcije zapovjednih načina u Ciceronovim *Pismima*” rad je koji je objavila Seada Brkan. U radu se elaboriraju lingvistička sredstva koja su korištena tokom komunikacija, s akcentom na zapovijedi u Ciceronovim pismima u kojima su promatrane i analizirane različite forme i funkcija zapovjednih načina. Također ukazuje na važnost konteksta pisama i njihovih elemenata pri upotrebi naredbenih oblika. Autorica zaključuje da *naredbeni* načini potvrđuju da se forma i funkcija često ne podudaraju, da se jedna funkcija može iskazati na više načina, te da se jezikom služimo ne samo da bismo njime nešto saopštili nego i djelovali.

U radu “Kvintilijanovi principi odgoja i obrazovanja rimskih govornika” Tamare Mazur govori se o načini-ma ovog odgoja i o obrazovanju rimskih govornika te o ulozi Marka Fabija Kvintilijana koji je pripadao onima koji su u fokus društvenog ideala stavljali obrazovanje i odgoj. Osim što je bio učitelj, Kvintilijan je napisao i djelo *Kako odgojiti savršenog govornika – Institutio oratoria*. Tu je poseban akcenat stavljen na obrazovanje i odgoj rimskih govornika u 1. st. n. e., što je u ovom radu detaljnije analizirano, te su prikazani i principi koje je Kvintilijan držao bitnim u odgoju i obrazovanju i šta je bio rezultat takvog odgoja.

Zdravko Lučić je objavio rad pod naslovom “Ciceronove reminiscencije o državi” u kojem se bavi Ciceronovom definicijom *države*, odnosno državnopravne filozofije u djelima *De Republica*, *De legibus* i *De officiis*. Ciceronovu definiciju države prepoznaje kao stoičku definiciju polisa koja se dijeli na dva dijela: uvodni dio o nastanku *res publicae* i drugi, gdje se država identificira sa građanstvom. Analizira se vrijednost “Ciceronove” države, odnosno zaključuje da, po Ciceronu, najviši kriterij jeste pravednost, koja garantuje trajnost, odnosno vječnost države.

U radu “*L'accusatio iure mariti vel patris* e *l'accusatio publica oiure extranei* nella criminalizzazione augustea degli illeciti sessuali. Persistenze e innovazioni nel diritto romano cristiano”, grubo prevedenog na bosanski jezik “Optužba *iure mariti vel patris* ili *iure estranei* u augustovskoj kriminalizaciji nedozvoljenih seksualnih radnji. Opstanak i novine u kršćanskom rimskom pravu” (na engleskom jeziku: “Accusation *iure mariti vel patris* or *iure estranei* in Augustan criminalization of unpermitted sextual acts. The survival and novelties in Christian Roman law”) Giovanni Brandi Cordasco Salmene di San Quirico piše o patrijarhalnoj strukturi porodice i o potrebi da se nastavi s tom tradicijom, zatim o obavezi vjernosti, monogamnim brakovima, te zakonima koji su to odredili. *Lex Julia de adulteriis coercendis*, zakon koji je proglašen pod patronatom augustovske politike, pooštrio je i kriminalizirao kraljevsku disciplinu nevjere i precizirao prava onih koji počinje i onih nad kojima je učinjen preljub. Ako žene izvrše povredu braka, bivale su kažnjene, dok su preljube kod muževa gotovo bile zanemarljive.

¹ <https://bathinvs.com/o-nama/>

² Bathinvs 2022, str. 11. Udruženje Bathinvs uz podršku porodice prof. dr. Esada Pašalića organizuje svake godine dodjeljivanje nagrada talentovanim studentima studija arheologije i historije, te su navedena tri prikaza objavljenih od studenta dobila nagrade “Prof. dr. Esad Pašalić”.

Nakon kristijanizacije Carstva, zakon je “malo oslabio”, ali Konstantin i Justinijan i dalje su očuvali tradiciju braka, s težnjom da ta institucija opstane, umjesto da se raskida.

Salmedin Mesihović i Mirza Kapetanović objavili su rad pod naslovom “Novopronađeni epigrafski spomenik princepsa Mezeja u Jajcu”. Spomenik je pronađen 2021. godine i na njemu je natpis koji spominje princepsa Mezeja i svećenika carskog kulta po imenu *Daius / Dazije*. Osim natpisa, na spomeniku se nalazi i reljef muškarca s osedlanim konjem. Riječ je o jedinom do sada pronađenom epigrafskom spomeniku koji spominje instituciju *Maezei civitates* te omogućava uvid u upravno i institucionalno ustrojstvo te romanizovane mezejske zajednice. Pored za sada jedinog epigrafskog spomena institucije *Maezei civitates*, značajno je da se ovdje spominje domaći čovjek koji je bio mezejske narodnosti i koji je obnašao neku upravnu i institucionalnu funkciju.

Edin Huseinović razmatra pitanje problema teritorija na kojima su obitali Japodi u radu “The valley of the Una river, the land of the ‘Illyrian’ Iapodes”. U radu se također raspravlja o ulozi Japoda u Batonovom ustanku i o administrativnom uređenju Japoda nakon što je Rim osvojio ova područja. Zaključuje se da je rimska uprava kod Japoda bila drugačija od one koja je sprovedena kod drugih ilirskih naroda na području današnje Bosne i Hercegovine.

U radu Amine Šehović “The area of the upper course of the Drina river (in Bosnia and Herzegovina) in the 2nd and 3rd century” daje se uvid u administrativna uređenja gornjeg toka rijeke Drine u II i III stoljeću n. e. To područje je pripadalo administrativnoj jedinici *Municipium S...*, odnosno prostoru koji je bio pod jurisdikcijom tog rimskog naselja, na mjestu današnjeg Komina kod Pljevalja. Autorica donosi raspravu i o nazivu mjesta, odnosno značenju slova S u nazivu *Municipium S...*, zatim o cestama ovog područja, ali i imenima koja su davana žiteljima nakon romanizacije od sredine II stoljeća.

Radmila Zotović je objavila članak pod naslovom “Autohtoni elementi u kulturi stanovništva istočnog dela rimske provincije Dalmacije” te u njemu daje uvid u elemente domorodačke produkcije ovog dijela provincije Dalmacije. Pritom ih ona dijeli u dvije skupine: proizvodi koji vuku porijeklo iz prahistorije i oni koji predstavljaju lokalnu kopiju sa standardima rimske sepulkralne umjetnosti. Geometrijski ukrasi na nadgrobni spomenicima te pojava nakita, tj. lanaca sa bršljanovim listom i narukvica prebačenih krajeva, pojave su koje je autorica pripisala prvoj grupi, koja se pojavljuje tokom II i III st. n. e. U drugu skupinu spadaju antropomorfnost linearnost, zatim tzv. *horror vacui* i različitost u izradi nadgrobni spomenika. Ove su pojave vezane za period od II do početka IV. st. n. e.

Mariateresa Carbone je objavila rad pod naslovom “Epidemije i pravo u antičkom svijetu: od Tukidida do Prokopija iz Cezareje”, koji je zapravo prošireno predavanje s Međunarodnog doktorskog seminara “European Legal History: Comparative and Cultural Perspectives” održanog 15. juna 2022. godine na Pravnom fakultetu u Sarajevu. U radu se opisuju učinci koje su epidemije u antičkom svijetu imale na pravni sistem, kao i zakoni i odredbe koji su doneseni za suočavanje u vanrednim situacijama.

“Bibliografiju radova Ive Bojanovskog” donijela je Amra Mekić. U radu je pored toga iznesena i kratka biografija ovog korifeja naše antičke arheologije. Bibliografije je iznesena tematski i podijeljena na *samostalna izdanja, radove* (koji su odvojeni po godinama izdanja), *knjige* i *internetske baze*, tj. baze podataka i web-stranice u kojima se pojavljuju radovi i publikacije Ive Bojanovskog.

Osim naučnih, stručnih i preglednih radova, u ovoj svesci *Acte Illyrice* objavljeno je pet prikaza.

Mersiha Imamović je dala prikaz knjige autorice Amre Šaćić Beća *Sjeverna Bosna u okvirima rimske Pannonije / Northern Bosnia within the bounds of Roman Pannonia. Na iskonima europskoga odgoja: Telemah kao odgajnik* je naslov knjige za koju je prikaz uradila Tamara Muzur, a autor knjige je Marko Pranjić. Amina Abaspahić je predstavila knjigu Vesne Lalošević *Cum esset persecutio: Dioklecijanovo doba na području između Akvileje i Dunavskog limesa u mučeničkim legendama*. Tarik Šatara je dao uvid u knjigu Salmedina Mesihovića pod naslovom *Iliri – Postanci*. Naposljetku, *Bitka za Ilirik* je naziv knjige Salmedina Mesihovića za koju je prikaz uradila Lamija Keso.

Na osnovu objavljenih radova i prikaza, može se reći da časopis *Acta Illyrica* sve više postaje glasilo od regionalnog značaja koje se bavi najstarijim kulturnohistorijskim naslijeđem Balkana.

Sabina Vejzagić